

Valós veszély: a természeti katasztrófák és következményeik

Az ország biztonságának elemzésekor a szakemberek nem hagyhatják figyelmen kívül, hogy az ipari- és természeti katasztrófák elhárítása, következményeik sikeres felszámolása az ország biztonságának egyik kulcseleme. A katasztrófák elhárítására, következményeik felszámolására terveket kell kidolgozni, és az abban foglaltakat célszerű gyakoroltatni a vezetésben résztvevőkkel, majd azok alapján védekezni.

Felkészülés - kutatás

Ez lehet az alapja a megelőzésnek, a felkészülésnek és annak, hogy képesek leszünk a katasztrófákat elhárítani vagy a következményeket a leghatékonyabban felszámolni. Másképpen, az ország értékeit és lakossága szociális biztonságát megvédeni.

Szinte valamennyi hazai és külföldi, mértékadó szakirodalom hangsúlyozza, hogy a polgári veszélyhelyzetek kezelésében egyre nagyobb szerep hárul a katasztrófavédelmi főigazgatóságra, a civil szervezetekre, a nem kormányzati szervezetekre, nem utolsósorban a fegyveres- és rendvédelmi erőre. Az elkészült törvények, kormányhatározatok, a minisztériumok rendeletei csak a kereteket (a feltételeket) adják meg a feladatok végrehajtásához. A siker érdekében rendkívül fontos a szervezetek, a törzsek és a lakosság felkészítése, a különböző forgatókönyvek elkészítése. A jövőben egyre nagyobb jelentősége lesz a megelőzésnek a természeti katasztrófák szempontjából, mert a védekezés és a helyreállítás költségeinél hatékonyabb a megelőzésre fordított összeg.

Az előrejelzések szerint, amelyek eléggé riasztóak, a természeti katasztrófák: az árvizek, a szárazság, a földrengések mind gyakrabban fordulnak elő környezetünkben, nemegyszer óriási méretükből eredően, az államhatárokat is átlépve hatalmas pusztítást okoznak. Az eredményes katasztrófavédelem elengedhetetlen követelménye, a különböző forgatókönyvek megléte, azok folyamatos pontosítása, a központokban és törzsekben dolgozók felkészültsége, képessége a feladatok végrehajtására.

Gyakorlati tapasztalatokat figyelembe véve és azokat összegezve megállapítható, hogy a tanulmány címében vázolt téma, az abból következő feladatok átfogó jellege miatt, *a katasztrófavédelmi-, a vízügyi-, az egészségügyi-, a pszichológiai-, a katonai-, a rendvédelmi- és más területek szakembereinek bevonására van szükség a további kutatások folytatásához*, a hatékonyabb megelőzési és védekezési rendszabályok kidolgozásához. Ezzel a munkával párhuzamosan *fel kell dolgozni az utóbbi évek katasztrófavédelemmel összefüggő tevékenységét, és a tapasztalatokat célszerű széles körben ismertetni*. Más szóval, a katasztrófavédelemmel összefüggő kutatások átfogják a hazai védelmi szektort, azok társadalmi méretűek, így a kutatásban, a megelőzésben, a védekezésben elért eredmények és a problémák az egész társadalomra tartoznak.

A tanulmányban – a teljesség igénye nélkül – néhány természeti katasztrófa-típusról és annak következményeiről kívánjuk eredményeinket közreadni. Reményeink szerint ezzel segítjük a témával bővebben foglalkozó szakemberek, kutatók és hallgatók munkáját.

Ár- és belvízveszély

Magyarország sajátos földrajzi viszonyaiból következően az árvizek és a belvizek előfordulásának nagy a valószínűsége, és a jövőben is számolnunk kell ezzel a veszéllyel. *(Kelemen József: Közép-Európa választút előtt áll. Magyar Nemzet 2000. február 29.)* Szerző véleményével egyetértve, az árvizek és belvizek megelőzése, esetleges bekövetkezésük következményeinek

felszámolása elsőrendű katasztrófavédelmi feladat. A hatalmas anyagi károk megelőzése szempontjából rendkívüli jelentősége van a társadalmi és a nemzetközi méretű összefogásnak. Magyarország sem a geopolitikai, geostratégiai helyzeténél-, sem az anyagi erőforrásai alapján nem képes önállóan a hatékony megelőzésre és az eredményes védekezésre. A közeljövőben *a korábban megkötött kétoldalú határvízi egyezmények továbbfejlesztésére lesz szükség, elsősorban a monitoring rendszer fejlesztése, az értesítés és riasztás, valamint a kölcsönös együttműködés területén.* Más szóval, olyan közös megelőzési eljárások és módszerek kidolgozására lesz szükség, amelyek ha meg nem is szüntetik az ilyen jellegű katasztrófákat, de a károk mértékét jelentősen csökkentik. Ezen a területen is szemléletváltásra van szükség, elsősorban a hazai és a szomszéd politikai vezetők körében.

A sajátos földrajzi viszonyok hatása következtében az ország területére több mint hatvan különböző vízhozamú folyó lép be, és csak három távozik (Duna, Tisza, Dráva) a határon túlra. Ebből következik, hogy a természeti katasztrófák közül leggyakoribb az árvíz előfordulása hazánkban, amely több alkalommal okozott különösen nagy károkat az ország különböző területein. *(Néhány, nagy árvíz az utóbbi 150 év óta: 1838. Duna, Pest teljes elpusztulása. 1879. Tisza, Szeged teljes pusztulása. 1956. Duna, jeges árvíz, 58 gátszakadással és 60 ezer ember kitelepítésével. 1965. Duna, 119 napos védekezés és több folyó együttes áradása volt a jellemző. 1970. Tisza, a folyó teljes szakaszán, 103 napig tartott a védekezés. Különlegesség, hogy nem tudta a Szamos, a Körösök és a Maros vizét elvinni, így az említett folyókon is árvíz volt. 1980. Maros, Makó teljes lakosságát, Apátfalva nagy részét ki kellett telepíteni. 2000., 2001., 2002, 2003. Tisza, a folyó teljes szakaszán árvízveszély, gátszakadással és a Beregi térségben több kitelepítéssel. Forrás: dr. Padányi József: Katasztrófa elhárítás Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Doktori Iskola jegyzet, Budapest 2005.)* Külön említjük, hogy 2006-ban a Dunán, a Tiszán és a mellékfolyókon vonult le hatalmas árvíz. A védekezés több milliárd forintba került. Az árvizek zöme az ország határain kívül keletkezik, illetve a határainkon kívüli időjárási viszonyok egyenes következménye. Jellegzetesek a télvégi, kora tavaszi, elsősorban a hóolvadással összefüggő árvizek. Kisebb gyakorisággal, nyáron a nagyobb mennyiségű esők is okozhatnak árvizeket a hegyvidékeinken, de ezek általában helyi jellegűek és gyors lefolyásúak. Mint említettük, a nagyobb folyók vízgyűjtő területén valamennyi éghajlati hatás (óceáni, kontinentális, mediterrán) érvényesül, így sajnos, nagyon gyakoriak az árvizek az ország területén. Az árvizek veszélyességét a gyakoriság, a nagy és gyorsan érkező vízmennyiség, jég, az egyidejűség okozza. A vízhozamok nagysága a folyóktól függően lehet 30, 70 és 100 szoros nagyságú is, különösen szélsőséges esetekben. Ilyen szempontból legveszélyesebb folyóink: a Tisza, a Körösök és a Maros. A szakirodalom külön említi a folyók „vízjátékát”, amely meglehetősen magas, és a töltésrendszer kiépítésének az eredménye. Ennek ellensúlyozására készülnek az időszakos víztározók, amelyekről a következőket tudjuk.

Az árvízi katasztrófák megelőzése érdekében kormányzati ciklusokon átnyúló terv készült el az elmúlt években, amelynek megvalósítása megoldhatja a Tiszán évenként levonuló árvizek szabályozását. A védekezés szempontjából kritikus szakaszokon tározók kiépítése kezdődött el 2003-ban a Felső- és Középső-Tiszán. A közvetlenül 440 települést érintő fejlesztések első üteme 2007-ig fog elkészülni. Ezek a tározók növelni fogják a vizes élőhelyek számát, és lehetőséget adnak egy új típusú tájgazdálkodás megvalósítására. Abban minden szakember egyetértett, hogy a megelőzés még mindig kevesebb összegbe kerül, mint a katasztrófák következményeinek felszámolása és a kártalanítás. *A gátak állandó magasítása helyett, inkább a környezetbarát tározók kiépítése tűnik a legjobb megoldásnak.* A tervezett hat víztározó összesen 700-750 millió köbméter vizet lesz képes befogadni, mintegy 240 négyzetkilométer területen. A tározók megépítésével egyidőben sor kerül a Tisza medrének megtisztítására is. Az építkezések lényege abban van, hogy hatékonyan csökkenjen árvíz esetén a legmagasabb vízszint. A tározók területén élők is jól járnak, mivel azok tervezett helye

mezőgazdaságilag gyenge minőségű földterület. Építmények és lakóházak nincsenek a kijelölt területeken. Ennek ellenére egyszeri jóvátételre lehet számítani. A program az ország területének 25 százalékát érinti, segít megoldani az öntözéssel kapcsolatos problémák egy részét is. Erre különösen azért van szükség, mert a szakemberek a klímaváltozás legfőbb következményeként az aszályos területek növekedését jelölik meg a jövőben. *(Nemzeti Területfejlesztési Hivatal 2003. december 5. Budapest.)*

Aszály és elsivatagosodás

A klímaváltozás az árvizek mellett aszályt, elsivatagosodást is okoz. A tanulmány keretét nem túllépve erről a következőt ismerjük. Magyarországot a vízhiány – a mezőgazdaság kivételével – egyelőre jelentős mértékben nem érinti, de már vannak aggasztó jelek. Először a Duna-Tisza közének talajvízszint süllyedése jelezte, hogy a későbbi években gondok lesznek.

Hazánk az édesvízkészletek szempontjából a tíz legveszélyeztetettebb ország közé tartozik a világon. Az előrejelzések szerint **2050-re Magyarország félsivatagossá válhat**, mert vizeink 95 százaléka külföldről érkezik, ami példátlan kiszolgáltatottságot jelent. Az előző rendszer négy évtizede alatt 3,5 köbkilométernyi vizet emeltünk ki a földből környezetpusztító bányászattal, s természetes vízpótlással ennek a mennyiségnek csak 50-60 százaléka került vissza a földre. A szakemberek véleményére alapozva, ezt a folyamatot a jövőben mindenképpen meg kell állítani, a bányászathoz más – környezetkímélő – módszereket célszerű alkalmazni.

A kutatók véleménye szerint a Föld általános felmelegedése Magyarországot hosszantartó, súlyos aszályokkal, illetve ezzel egyidejűleg minden eddigit meghaladó, rendszeresen ismétlődő áradásokkal és vízhozam-növekedéssel fogja sújtani.

A hatékony eljárások és módszerek kidolgozása hosszú évek nemzetközileg szervezett kutatómunkájának eredménye lesz, amelyhez nemzetközi pénzügyi segítségre is szükségünk van.

A természeti katasztrófák jellemzője lehet, hogy viszonylag váratlanul keletkeznek, bizonyos esetben rendkívül pusztító hatásúak, a hazai és a szomszédos lakosság széles rétegét érintik, a többirányú hatásuk miatt összetett jellegűek. Ennek alapján a társadalmi szintű katasztrófavédelem célja lehet, hogy a lakosság ott se legyen kiszolgáltatott, ahol a veszély, a kockázat az átlagosnak a sokszorososa. ***A nemzetközi szintű katasztrófavédelemnek ki kell terjednie az egész Kárpát-medencére. Ilyen értelemben felbecsülhetetlen értékű lesz a régiók kialakítása és hatékony működése a jövőben, valamint a szomszéd országokkal történő együttműködés.***

Vegyí veszélyek

A környezetvédelem szempontjából hazánkban közel hetven településen a nukleáris energia, több mint ötszázon a vegyi üzemek jelentenek biztonsági kockázatot.

Az országban csaknem 40 ezer szennyezett területet tart nyilván a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium. A szám riasztó, európai összehasonlításban azonban a károsítás közepes méretűnek mondható – állítják a szakemberek. Ez a helyzet évtizedek alatt alakult ki, a szennyeződés megszüntetése a tulajdonosokra hárul. A tényfeltárás, a műszeres beavatkozás, a talajcsere, majd az utóellenőrzés hatalmas összegekbe kerül. Csupán a tényfeltárás 3-10 millió forintba kerül objektumonként. A hatósági kötelezettség alapján végzett kár megszüntetése az adott tulajdonost terheli, aki kérhet állami támogatást. A fő cél a legsúlyosabb környezeti szennyeződések felszámolása az országban. A feladatok végrehajtására legalább harminc évet jósolnak a szakértők.

A természeti katasztrófákkal szemben a védekezés rendszere megfelel az Európai Unióban elfogadott normáknak, de a veszélyes üzemek működtetésével kapcsolatos követel-

ményeket szigorítani kell. Hazánkban, *130–210 üzemben kell felülvizsgálni a biztonságos működtetés feltételeit, valamint a veszélyeztetett településeken új katasztrófavédelmi terveket kell készíteni.*

Nagy valószínűséggel hazánk uniós csatlakozásával a leglátványosabb eredményt a környezetvédelem területén fogunk elérni a jövőben – állítja több kutató. Magyarországon a természetvédelem eddig az ország területének 10 százalékát kezelte kiemelten. A csatlakozás után ez a szám megduplázódott, mert a védettség biztosításához az Európai Unió is adott forrásokat. A 20 százalék ugyanis Európában már kifejezetten magasnak számít, ez okozza az Unió részéről a kiemelt figyelmet. Közvetett haszon lehet számunkra az is, hogy bizonyos területek védetté nyilvánítása a többi terület környezetvédelmére is jó hatással van.

Globális felmelegedés

Manapság a mind gyakrabban előforduló szélsőséges időjárási jelenségek láttán az emberek egyre gyakrabban a globális felmelegedéssel hozzák kapcsolatba ezeket. De mennyire róható mindez az emberi tevékenységek számlájára – tette fel a kérdést az ENSZ Éghajlat-változási Kormányközi Testülete (Intergovernmental Panel on Climate Change. – IPCC) 2001 márciusában nyilvánosságra hozott harmadik jelentő értékelésében. *(Balogh Károly: Az igazság pillanata. Népszava 2002. március 2. SZÉP SZÓ 1-2 oldalak.)*

A szaktekintélyek bevonásával működő testület még csak 0,45 °C-ra becsülte a XX. században várható átlagos globális felmelegedés mértékét, amelyre az utóbbi beszámolási időszakban a „civilizáció” még rá is tett egy kicsit, az átlaghőmérséklet 0,6 °C-kal nőtt. Ez az adat a sarkok közeli földrajzi szélességi fokok körzetében jelentős mértékben megnövelte a fagymentes időszakot, erősen csökkentve ezzel a jégtakaró és a hegyek gleccsereinek kiterjedését és vastagságát.

Mindent egybevetve: az IPCC legutóbbi jelentése megállapította, hogy az utóbbi 50 év folyamán megfigyelhető felmelegedés minden bizonnyal az üvegházhatást keltő gázok koncentrációjának emelkedésével hozható összefüggésbe, ami az emberi tevékenységnek tulajdonítható. Az ENSZ Éghajlat-változási Kormányközi Testületének jelentése hat évig készült és 130 ország 2500 tudósának kutatási eredményeit összegzi. Olvadó jéghegyeket, kánikulákat, egyre gyakrabban fellépő aszályokat, heves esőzéseket jósolnak a tudósok. A szakemberek a globális felmelegedés (az átlaghőmérséklet) háromfokos emelkedésére számítanak, ami azt jelenti, hogy az éghajlatváltozás katasztrófálissá válik. Az ENSZ Éghajlat-változási Kormányközi Testületének jelentését komolyan kell venni – hangsúlyozta Láng István akadémikus –, mert a dokumentum minden sorát kemény politikai alku során fogadták el. Az alapkérdésre, hogy változik-e a földi éghajlat – határozott igen a válasz, és az ok is egyértelmű: az ember tevékenysége nyomán megváltozott, illetve változik a légkör összetétele, s ennek következménye a felmelegedés. *(Változás – Válasz – Hatás – VAHAVA jelentés 1-250. oldalak.)*

A jelentés szerint a klímaváltozás miatt *mediterrán hatás alakulhat ki hazánkban, amely rendszeres aszály veszélyével fenyeget az ország déli felén.* Magyarország az elmúlt 50 év átlagában már elveszítette a csapadékmennyiségnek 10-15 százalékát. Ez azt jelenti, hogy az évi átlag 720 milliméterről 640 milliméterre esett. Ennek ellent mond, hogy vannak nagyon csapadékos esztendő, de a változás irányát jelzi az átlag – hangsúlyozza Láng akadémikus.

Ha például, az elsődleges energiaforrások továbbra is a fosszilis fűtőanyagok maradnak, úgy jórészt felhasználásuk következményeként a 2100. évre a levegő szén-dioxid koncentrációja, még bizonyos energiatakarékosági intézkedések mellett is várhatóan 1000 milliomod térfogategységre nő. A modellek tanúsága szerint az emberi tevékenységek során kibo-

csátott CO₂ közel egynegyede még évszázadok múlva is ott lesz a légkörben. Tekintettel arra, hogy az erdők pusztulása és az örök fagy zónájának zsugorodása következtében emelkedő hőmérséklet miatt fokozódik a szén-dioxid- és a metánkibocsátás, ezzel az üvegházhatású gázok koncentrációja a levegőben akár meg is kétszereződhet. *(A földgömb 2006. évi 7. Tematikus szám, Magyar Földrajzi Társaság. 1-96. oldalak.)*

Az Amerikai Geofizikai Szövetség adatai szerint a Jeges-tenger felületén közel tíz százalékkal lett kisebb a jégtakaró, mint harminc évvel ezelőtt. Ma már bokros-cserjés növénytakaró van a tundra olyan északi körzeteiben, ahol ötven évvel ezelőtt legfeljebb zuzmót, vagy még azt sem találtak. A tudósok nem teljesen biztosak benne, hogy a változásban milyen szerepet játszik az ember, és mekkora a felelőssége.

És itt még nem is vettük figyelembe az évmilliók során az óceánokba mosott növényi részeken megtelepedett baktériumok anyagcseréje kapcsán keletkező, az alacsony hőmérséklet és a nagy nyomás miatt csapdába ejtett és a felmelegedés következtében mind nagyobb mennyiségben a levegőbe kerülő metánt, mint az éghajlat robbanásszerű megváltozását előidézni képes tényezőt.

A globális éghajlat egy erősen nem lineáris rendszer, amelyet komplex visszacsatolási folyamatok határoznak meg, és amelynek működését illetően ma még meglehetősen hiányos ismereteink és elképzeléseink vannak. Bármely szándékos, kontár jellegű beavatkozás a természet rendjébe – legyen az a legjobb szándékú is – súlyos következményeket, káros mellékhatásokat vonhat maga után – hívja fel a figyelmünket Balogh professzor, aki egy újabb tanulmányában a fenntartható fejlődés kérdésével foglalkozik. Ennek lényege a következő: a fenntartható fejlődés egy speciális fogalom, amely arra utal, hogy el kell kerülnünk az ökológiai rendszer túlterhelését. Ez utóbbi mérhető, és meg is állapítható, hogy az emberiség – mindenekelőtt az iparosodott országok többsége – súlyos ökológiai adósságot halmozott fel. Az éghajlatváltozás, a sztratoszféra ózonrétegének ritkulása, mind több növény és állatfaj kipusztulása, az erdők visszaszorulása, a talajvizek mennyiségének csökkenése bolygónk jelentős részében – megannyi példa a fentiek alátámasztására. *(Balogh Károly: Ökológiai lábnyomaink. Népszava 2003. október 25. SZÉP SZÓ 1. oldal.)*

Az ember a természet része, és függ is tőle, megfelelő létfeltételeihez vízre, élelemre, energiára, ruházkodásához növényi rostokra, hulladékártalókra és más, létfontosságú tényezőkre van szüksége. Ezek mind szűkösebb volta különösen azért okoz gondot, mert az emberiség mind többet igényel belőlük, gyorsítva ezzel e készletek kimerülését.

Hangoztatni könnyű, megvalósítani annál nehezebb a fenntartható fejlődést. Egyes ökörendszerek esetében voltak ugyan már eredményes kezdeményezések az ember okozta környezeti terhelés csökkentésére, de az emberiség egésze még nem fogta fel a humán tevékenységek hatásai mérséklésének vagy legalább stabilizálásának jelentőségét – állítja Balogh professzor.

Nemzetközi együttműködést!

Az ország biztonsága megköveteli a védelmi képességek folyamatos fejlesztését, ezen belül a lakosság biztonsága feltételezi a katasztrófavédelmi képességek meglétét, a kijelölt szervezetek és törzsek felkészültségét a feladatok végrehajtására, a lakosság felkészítését és a kormányzati szervek együttműködési készségét más nemzetközi szervezetekkel. Az utóbbi évek katasztrófái azt igazolták, hogy a hazai katasztrófavédelmi szervezeteknek (a főigazgatóságnak és a megyei igazgatóságoknak) ki kell lépniük a nemzeti keretből, és fokozottabb együttműködésre van szükség a szomszéd országok hasonló szervezeteivel. A katasztrófavédelmi szervezetek szakembereinek felkészültsége, veszély esetén a határozott tevékenység, a jól szervezett munka példaértékű lehet az együttműködő szervezetek szakemberei számára.

Az állami szintű katasztrófavédelem, a megelőzés vonatkozásában, „*a normál béke-időszakban*” is elsőbbséget kell, hogy kapjon néhány más területtel szemben. Ez a megállapításunk talán szokatlannak tűnhet a biztonsággal foglalkozó szakemberek körében, de a mértékadó szakirodalom a katasztrófák egyre gyakoribb előfordulásával számol, akkor célszerűnek látszik a rendelkezésre álló források átcsoportosítása a megelőzés és az eredményes védekezés érdekében. Ezen indok alapján is halaszthatatlan az egységes irányítás és költségelosztás megteremtése. Más szóval, az állami szintű katasztrófa-megelőzésnek támaszkodnia kell a kormányzati, az önkormányzati és a lakossági felelősségre, a nemzeti- és nemzetközi összefogásra, amelynek legfontosabb alapelvei a kapcsolódó törvényekben, a nemzeti biztonsági stratégiában tükröződnek vissza. Az említett területek folyamatos kölcsönhatásban vannak egymással, és végső soron meghatározzák az ország biztonságát a katasztrófák szempontjából, az eredményes megelőzésre és védekezésre vonatkoztatva.

Javítani a szervezetek együttműködését!

A katasztrófavédelem átfogó rendszerében meghatározó jelentőségűek a szervezeti formák és a tevékenységek, valamint az ezek között meglévő összhang és együttműködési képesség. Más szóval, a szervezeti formák létrehozásán túl, kiemelt jelentőségű a szervezetek összekovácsoltsága, a törzsek begyakorlottsága és az együttműködés más szervezetek között. A legutóbbi tapasztalatok alapján bizonyítható, hogy az új szervezeti formák létrehozása még nem jelenti a készenlélet a megelőzésre és a védekezésre. Nagyon fontos az összekovácsolás és a gyakorlás, a törzsbe beosztottak ismerjék meg egymás képességeit, munkabírását, fizikai és szellemi terhelhetőségét. Ebből a szempontból nem elhanyagolható az előképzettség és a korábban megszerzett gyakorlat, vagy a korábban végrehajtott feladatok tapasztalatainak feldolgozása sem. Ugyanakkor számolnunk kell azzal a körülménnyel, hogy a törzsek felkészítése, összekovácsolása idő- és költségigényes, valamint feltételezi a gyakorlatot vezetőik felkészültségét is. Másképpen, valamennyi vezetési szinten szükség van az összekovácsolásra, a gyakorlásra, mert ennek alapján kiszűrhető a kettősség, a felesleges beavatkozás és vezetési tevékenység. A nyilvánosság biztosításának eszköze a hazai és külföldi médiával kialakított megfelelő kapcsolat a válságkezelés és konfliktus-megelőzés minden szintjén, de elsősorban kormányzati szinten.

Válságkezelés és médiakapcsolat

A médiával a kapcsolatot úgy kell kialakítani, hogy az segítse a védelmi bizottságok, katasztrófavédelmi igazgatóságok munkáját, de tartsa tiszteletben a magánszférát. Hazánkban rendelkezésre állnak az együttműködésre vonatkozó jogszabályok és néhány gyakorlati foglalkozásra is sor került. Ennek ellenére a védekezés első pillanatától kezdve ki kell jelölni az érintkezési pontokat (sajtóközpontot), és a kapcsolattartás szabályait világosan meg kell határozni. Törekedni kell arra, hogy a beszámolók csak a sajtóközponton keresztül történjenek. Az együttműködéshez ki kell jelölni a kapcsolattartókat (szóvivőket) és a sajtótájékoztatók időpontjait. A média számára lehetővé kell tenni a műveleti központokban (operatív csoportokban), védelmi bizottságokban folyó tevékenység megfigyelését, még akkor is, ha a tudósításokat egy ideig zárolni szükséges. (Göllner András: *A magyar politikai piár és a demokrácia válsága. Népszabadság 2001. február 3.*)

A válságkezeléssel foglalkozó szakirodalmak a sikeres eszközök között említik a törvényi szabályozásokat, a szervezeti struktúrák mellett *a bizalmat, a hitelességet és a megállapodást.*

A bizalom az ország válságkezelő rendszerébe, az országos- és helyi hatáskörrel ellátott intézményekbe, védelmi bizottságokba, valamint azok sikeres működésébe vetett hit az állampolgárok, elsősorban a veszélyeztetett, a kárt szenvedett lakosság részéről. Kiemelt jelentőségű az önkormányzatok és a lakosság kapcsolata ebben a kérdésben. Ennek a képzésben, a felkészítésben jól hasznosítható példáit láttuk az elmúlt évben az árvízi védekezés különböző helyszínein. A katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásából levont tapasztalatokat is magukban foglaló válságkezelési, katasztrófavédelmi tervek biztosították a feladatok gyors, határozott megkezdését. Korábban már említettük, hogy a válságokat a lehető legalacsonyabb szinten kell kezelni, de a szükséges anyagi támogatást, az erőforrásokat a legmagasabb szinten kell biztosítani a védekezéshez, a keletkezett károk felszámolásához, a lakosság megsegítéséhez. Ez a kérdés is a bizalomhoz tartozik, mert a veszélyeztetett emberek a demokráciában nem érezhetik kiszolgáltatottnak magukat.

A hitelesség a korábbi eredményes katasztrófavédelmi tevékenységek kézzelfogható sikerei alapján jön létre. A lakosság felkészítése, bevonása a törzsek felkészülésébe hitelessé teszi az önkormányzatokat és a különböző szintű bizottságokat a válságkezelés, a katasztrófa megelőzés és a következmények felszámolása témakörben. Ugyanakkor egy korábban nem végrehajtott feladat, vagy a szabályoktól történt indokolatlan eltérés súlyos következményekkel lehet a hitelességre. Valamennyi, korábban lezajlott tevékenységet értékelni kell, a hibákat meg kell szüntetni, a tanulságokat célszerű levonni és azokat a felkészítésbe be kell építeni a minőségileg jobb felkészülés érdekében.

A megállapodás a célkitűzések, a válság- és katasztrófakezelési módszerek, begyakorlások teljes körének egyetértésen alapuló el- és felismerése. A megállapodás ténye magában hordozza azt a szabályt is, hogy attól eltérni csak a felek egyetértésével lehet.

A bizalomhoz, a hitelességhez és a megállapodáshoz szorosan kapcsolódik a politikai felső vezetés felelőségének kérdése. A politikai cselekedetek következmény-nélkülisége olyan, a felismerést megkönnyítő tünet, amely a hazai demokrácia igen mély, s talán legfontosabb problémáit tükrözi vissza. *A legfőbb kérdés az:* érti-e egy politikus vagy politikai szervezet az adott katasztrófa helyzetben, hogy a demokráciában nem engedhet meg magának bizonyos cselekedeteket, amelyek felháborodást okoznak a közvéleményben? Másképpen, válság-helyzetben, a katasztrófák következményei felszámolásának időszakában a politikus, a felső vezető (állami és helyi) intézkedéseire, magatartására fokozottabban figyel a közvélemény. Az esetleges hibás intézkedések súlya megnövekszik.

A demokráciában a demokratikus alapintézmények létrehozása csak az egyik, s láthatóan a könnyebbik feladat, ennél fontosabb, ezek törvényes működése, működésük átláthatósága, hiba és törvénysértés esetén, szankciók alkalmazása. Minden intézményes rendet, így a demokratikus rendszert is csak demokratikus magatartásmód, politikai kultúra tarthat össze. Az intézmények csak akkor és addig léteznek, amíg az intézményt működtetők, az érdekelték hisznek benne.

A társadalom valamennyi területén célszerűnek látszik kialakítani azokat a képességeket, amelyek a katasztrófák megelőzésére, következményeik felszámolására alkalmasak. Ehhez politikai akaratra és kormányokon átnyúló stratégiákra van szükség. *Fontos követelmény:* a részt vevő erők legyenek kiképzettek, gyorsan bevetethők és élvezzék a közvélemény támogatását.